

MIHAI EMINESCU

POEZII

Ediție îngrijită de Ilie Barangă
Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Prefață (Lucian Pricop)</i>	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	11
<i>Referințe critice</i>	13
Luceafărul	39
Luceafărul [Versiune maximală a vorbirii Demiurgului]	53
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie	57
Floare-albastră	59
Sara pe deal	61
La mormântul lui Aron Pumnul	62
O, mamă	63
Din străinătate	64
Frumoasă-i	66
Kamadeva	68
Amicului F. I.	69
Venere și Madonă	71
Epigonii	73
Mortua est	77
Andrei Mureșanu	80
Copii eram noi amândoi... ..	82
Egiptul	86
Junii corupți	90
Cugetările sârmanului Dionis	93
Dacă treci râul Selenei... ..	96
Ah, mierea buzei tale	98
Rugăciunea unui dac	100
La arme!	102
Împărat și proletar	104
Aducând cântări mulțime	112
Melancolie	114
Lacul	116
Dorința	117
Călin (file din poveste)	118
Strigoi	127
De vorbiți mă fac că n-aud.....	138
Ai noștri tineri... ..	139
Ce șoptești atât de tainic	140
Icoană și privaz	141
Eu nu cred nici în Iehova	143
Făt-Frumos din tei	144
Mureșanu	148
Odin și Poetul	150

Povestea codrului	151
Povestea teiului	153
Umbra lui Istrate Dabija Voevod	157
Atât de fragedă	162
Fiind băiet păduri cutreieram	164
Vre o zgâtie de fată	166
O, rămâi	167
Pe aceeași ulicioară... ..	169
De câte ori, iubito... ..	171
Înger și demon	172
Sonete	176
Freamăt de codru	178
Revedere	180
Singurătate	182
De-or trece anii... ..	184
Noi amândoi avem același dascăl	185
Stau în cerdacul tău... ..	187
Dintre sute de catarge	188
Ah, cerut-am de la zodii	189
Scrisoarea I	190
Scrisoarea II	195
Scrisoarea III	198
Scrisoarea IV	207
Scrisoarea V	212
Mohamed biruitorul	216
Dacă iubești fără să speri	221
Când amintirile... ..	222
Adio	224
Ce e amorul?	226
Pe lângă plopii fără soț... ..	228
Și dacă... ..	230
Glossă	231
Odă (în metru antic)	234
Trecut-au anii... ..	235
Veneția	236
Floare de tei	237
De ce nu-mi vii	240
Se bate miezul nopții	241
Peste vârfuri	242
Somnoroase păsărele	243
Stelele-n cer	244
Ce te legeni... ..	246
La mijloc de codru... ..	247
Mai am un singur dor	248
Criticilor mei	250
Cu penetul ca sideful	252
La steaua	253
Doină.....	254
Memento mori.....	256
Cu gândiri și cu imagini.....	300
Răesai asupra mea	302
Colinde, colinde	303

Opera poetică a lui Mihai Eminescu O perspectivă comparatistă

În ultimii ani, cărțile, articolele (mai științifice sau mai eseistice), chiar și emisiunile de televiziune sunt din nou preocupate de destinul postum al operei eminesciene. Precum moda vestimentară, a revenit în trend să-l discutăm pe Eminescu. Totul a reînceput în 1998, odată cu tinerii insurgenți care semnav în numărul 265 al *Dilemei* (27 februarie – 5 martie 1998). Și a continuat cu dezbaterele din Parlamentul României, senatorii și deputații luând poziție în fața „infamilor“ detractori ai „poetului național“.

Fără nicio îndoială, cel mai studiat autor român a fost și este, și astăzi, Mihai Eminescu. Opera, dar și viața îi sunt prelucrate în laboratoare cu specializări variate, cu lupe istorico-literare, lingvistice, stilistice, prozodice, teoretico-literare, comparatiste, filosofice, economice, politice, istorice, sociologice, ziaristice, medicale ș.a.m.d. Efortul se multiplică în școală prin căutări constante de a stabili și, mai ales, de a justifica locul pe care opera eminesciană îl ocupă în cultura națională și universală. Se caută, de asemenea, și în sala de curs, și în intimitatea criticii savante, elementele care să valideze fie modernitatea, fie caducitatea ei. De altfel, sunt numeroase cazurile de afirmare a descoperirilor unui Eminescu înrudit cu modernii, cu deosebire cu simbolisții, poetul transformându-se într-un argument folosit în discursul critic al anilor '70, ani de lectură deseori protochronistă. Cea mai des invocată este afilierea la romantism: „Textele germane oferă elemente de primă însemnătate pentru cunoașterea orizontului intelectual al lui Eminescu în perioada când își definește marea sa personalitate și aspirația spre universalitate“ – notează D. Vatamaniuc, în preambulul lucrării lui Helmuth Frisch, *Sursele germane ale creației eminesciene*, care însumează sursele originale ale manuscriselor germane eminesciene identificate, până în acest moment, în ziare și reviste germane. Un excurs intuitiv în aceeași direcție, a relațiilor dintre textele poetului român și romantismul

german, este și cel din *Eminescu și romantismul german*, semnat de Zoe Dumitrescu Bușulenga.

Cât despre Eminescu și literatura franceză, studii au existat și până în 1990, când a apărut *Eminescu și intertextul romantic*, unde Marina Mureșanu Ionescu așeza opera eminesciană într-un context definit cu exactitate și pe baza unei metodologii moderne. Legăturile poetului român cu literatura franceză au fost abordate încă din 1930, când Dimitrie Alexandru Nanu publică volumul *Le poète Eminescu et la poésie lyrique française*. Studiul Marinei Mureșanu Ionescu, reeditat în 2004, nu mizează pe formulele comparatistului tradițional, în care autorii francezi s-ar fi aflat pe lista de lecturi a lui Eminescu, ci alege romantismul (concentrat în spațiul francez), propunându-l, în mod exemplar, pe Gérard de Nerval. Și totuși, de romantismul francez, Eminescu s-a arătat interesat doar în chip secundar. Iar în scrierile sale, după câte se cunosc până azi, Nerval nu este menționat defel. Ca și în cazul lui Ștefan Melancu, autorul cercetării *Eminescu și Novalis. Paradigme romantice*, este cunoscut că, tot după câte se știu până acum, numele poetului german nu este menționat pe undeva de confratele lui român. Și totuși, comparația s-a făcut, și încă foarte convingător. Marina Mureșanu Ionescu adoptă o strategie asemănătoare, dar ale cărei rezultate au o bătaie mult mai lungă. Anume, aceea de a demonstra că Eminescu este fundamental un romantic și că, doar în cuprinsul acestei sfere, se întâlnește frecvent cu poetul francez. Cu alte cuvinte, nu este vorba de a stabili filiații, ci paralelisme.

Trebuie subliniat că acest demers comparatist se înscrie pe linia unor preocupări mai vechi în materie. Nu poate fi omis faptul că unul dintre cercetătorii reputați ai operei nervaliene a fost comparatistul Nicolae I. Popa, autorul unor exegeze citate și azi în Franța. Pe de altă parte, cel care a pus în circulație, la noi, conceptul de paralelism a fost Alexandru Dima, autorul unui tratat de literatură comparată tradus și în străinătate.

Totuși, alegerea creatorului de sonori romantice precum cele din *Odelettes* este validată de apropierea scriitorului francez de romantismul german. Nerval traduce în 1828 *Faust*, stabilindu-se, în acest fel, o legătură credibilă în granițele „intertextului romantic“. Desigur, romantismul european are numeroase trăsături comune, de la un capăt la altul al continentului. Dar are și deosebiri, prezente în special în literaturile central și sud-est europene. Acestea se disting prin militantismul lor socio-etnic și prin cota scăzută de religiozitate.

Așadar, prin ce se deosebește Eminescu de Nerval din acest punct de vedere și, tot din acest punct de vedere, cât datorează poetul român romantismului german – iată chestiuni care vor trebui avute în vedere și de acum înainte. Cu deosebire dacă aducem în discuție și descoperirile făcute de Helmuth Frisch referitoare la manuscrisele germane ale lui Eminescu, din care reiese că poetul nostru a filtrat cam tot ceea ce a primit, în perioada 1870-1875, prin prisma culturii germane. Înțelegând aici, desigur, și literatura franceză. Dar cât a primit de la aceasta, fără intermediar german, Eminescu? Ce și cât a citit, de aici, în original, ce și cât în traduceri? Cert este că, așa cum am menționat, numele lui Gérard de Nerval nu apare nicăieri în manuscrisele eminesciene. Nu ne aflăm însă în fața unei dovezi incontestabile de ignorare. Nu apare nici numele lui Novalis, ceea ce, reamintim, nu l-a împiedicat pe Ștefan Melancu să-și scrie studiul, nici pe Iosif Cheie-Pantea să se oprească în detaliu asupra relațiilor dintre poezia lui Eminescu și aceea a lui Leopardi. Oricum, concluziile lui Tudor Vianu referitoare la influența romantismului francez asupra lui Eminescu se cuvin amendate serios, din perspectiva achizițiilor recente.

Un alt aspect care a ridicat numeroase semne de întrebare are în vedere relația dintre Eminescu, romantism și orientările postromantice: este Eminescu, în totalitate, un romantic sau are și alte trăsături? Sau este un „romantic întârziat“? Critici precum Marina Mureșanu Ionescu optează, din nou, pentru prudență: „deși esențialmente romantic, așa cum singur s-a numit, Eminescu se detașează net de romantici, arborând însemnele modernității – poate și printr-un proces parțial involuntar – mai ales prin câștigul de luciditate în fața actului creației“.

Firește, date fiind obiectivele didactice ale studiului nostru, nu avem spațiul pentru o discuție extinsă în această privință, dar, fiindcă tot s-a produs un oarecare început, nu putem să nu ne gândim la un alt posibil paralelism: Nerval a fost revendicat de suprarealiști, în timp ce, față de Eminescu, moderniștii au avut o stimă rezervată. Dacă au avut-o (spre exemplu, în perioada lui românească, fiind adept al unui modernism *à outrance*, Emilian Bucov combătea tare pe tema „hârdăului eminescian“)... Ceea ce înseamnă că, mult mai mult decât poetul nostru, Nerval a fost acela care a putut fi considerat un strămoș al modernității. Motivul nu interesează aici. Dar, oricâtă bunăvoință am proba, Eminescu nu poate fi defel așezat alături de Mallarmé, nici chiar de Baudelaire.

Ne aflăm în fața unor tipuri complet diferite de limbaj poetic, iar importanța eventualelor coincidențe nu poate fi extrapolată.

Așadar, metodologia comparatistă modernă pe care o propunem în vederea înțelegerii coerente, nereducționiste a relației dintre literaturi, este cea care favorizează paralelismul. În felul acesta, se evită impresionismul critic susținându-se, ca singură metodă fructuoasă, plasarea liricii eminesciene într-o rețea de relații structurale. Alte două principii de bază vin să susțină acest deziderat. Este vorba de respectul față de text și de raportarea la context. Ambele presupun nenumărate corelaționări, care duc, finalmente, la consolidarea comparatisticii, la diversificarea uneltelor ei și la obținerea unor rezultate cu o bătaie infinit mai lungă decât aceea a metodologiei tradiționale.

Raportarea la context și la avânt text constituie unul din fundamentele studierii integrate a „invariantelor“, prin aflarea punctelor comune între biografiile și mediile culturale frecventate de cei doi. Aproximările, elogiile nefondate au fost animate frecvent de „erudiția uneori diletantă, eterogenitatea surselor, eclecticismul decurg din sincretismul romantic generalizat. Sincretismul este condiția intelectuală a romanticului, care este adesea un compilator de geniu“. (Marina Mureșanu Ionescu). Expresii memorabile prin metaforism, precum „om deplin al culturii române“, „precursor al lui Einstein“ etc., contrazic esența distanței critice a exegetului profesionist, nutrirind alte hagiografisme, de data aceasta produse de diletanți.

În concluzie, dacă în cele mai multe studii de până acum (îndeosebi cele elaborate în regim didactic) Eminescu obținuse acreditarea sistemică și paradoxală de poet unic, irepetabil, influențat totuși de culturile germană, franceză etc., într-o analiză neeseistică nuanțele, uneori infinitezimale, ale comparatismului „trebuie“ fondate pe interpretare și observație de geometru. Suntem, noi, toți cei care-l citim pe Eminescu, într-o nouă paradigmă critică, una în care forța persuasivă a argumentației comparatiste poate aduce veritabil profit cultural înțelegerii „corecte“ a unui „nou poet universal“.

Lucian Pricop